

Хайдаров М.Т.

иқтисод фанлари номзоди, доцент

БЮДЖЕТ ТАШКИЛОТЛАРИДА АСОСИЙ ВОСИТАЛАР ҲАРАКАТЛАНИШИНИНГ СЧЁТЛАР БЎЙИЧА ҲИСОБ ЮРИТИШ ТАРТИБИ

ХАЙДАРОВ М.Т. БЮДЖЕТ ТАШКИЛОТЛАРИДА АСОСИЙ ВОСИТАЛАР ҲАРАКАТЛАНИШИНИНГ СЧЁТЛАР БЎЙИЧА ҲИСОБ ЮРИТИШ ТАРТИБИ

Мақолада бюджет ташкилотларида асосий воситалар ҳаракатланиши ҳисобини юри-тиш, уларнинг балансга олиниши, балансдан чиқарилиши, инвентаризация жараёнида амалга ошириладиган ишлар, уларни қайси счётларда ва қандай акс эттирилиши алоҳида мисоллар ёрдамида ёритилган.

Таянч иборалар: бюджет ташкилоти, асосий воситалар, ҳисоб, счётлар, балансга олиш, балансдан чиқариш, инвентаризация, камомад.

ХАЙДАРОВ М.Т. ПОРЯДОК ВЕДЕНИЯ СЧЕТОВ УЧЕТА ДВИЖЕНИЯ ОСНОВНЫХ В БЮДЖЕТНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

В статье обсуждаются вопросы движения основных фондов в бюджетных органи-зациях, порядок принятия и снятия из баланса, предпринимаемые действия и решаемые воп-росы при проведении их инвентаризации и на каких счетах и каким образом эти опера-ции отражаются на основе конкретных примеров.

Ключевые слова: бюджетные организации, основные фонды, учет, счета, принятие на баланс, снятие с баланса, инвентаризация, недостача.

KHAYDAROV M.T. THE ORDER OF BASIC CAPITAL MOVEMENT ACCOUNTS ADMINISTRATION IN BUDGET ORGANIZATIONS

There is discussed in the article the issues of long term assets movement in the budget organizations, those acceptance to balance sheet, withdrawal of balance sheet, as well purpose and order of inventory operations and those reflection of accounts. There is provides accounting management operations based on practical cases.

Keywords: budget organizations, basic capital, accounting, account management, acceptance to balance sheet, withdrawal of balance sheet, inventory, shortage.

Бюджет ташкилотлари мулки бўлмиш асосий воситаларнинг ташкилотга кириб келиши ва ҳисобидан чиқарилиши, унинг жисмоний ва маънавий эскириши жуда муҳим иқтисодий жараён бўлиб, улардан самарали фойдаланишни ташкиллаштириш уларнинг тўғри ҳисобини юритиш ва иқтисодий таҳлилининг ташкил қилиниши билан боғлиқ долзарб масаладир.

Бюджет ташкилотлари асосий воситалари ҳаракатланиши ҳисобини юритиш Ўзбекистон Республикаси Молия вазирининг 2010 йил 17 декабрдаги 105-сон буйруғига илова бўлмиш, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2010 йил 22 декабрда 2169-рақам билан рўйхатга олинган «Бюджет ташкилотларида бухгалтерия ҳисоби тўғрисидаги йўриқнома»га асосланиб юритилади. Ушбу йўриқномага кўра асосий воситалар қуйидагилар натижасида ташкилот балансидан чиқарилади:

- тугатиш;
- сотиш;
- беғараз бериш;
- камомад ёки йўқотишнинг аниқланиши;
- қонунчиликда назарда тутилган бошқа ҳоллар.

Асосий воситалар қисман тугатилган ҳолда унинг дастлабки (тиклаш) қиймати ва жамланган эскириш суммаси тегишлигича объектнинг тугатилган қисмининг дастлабки (тиклаш) қиймати ва жамланган эскириш суммасига камайтиради.

Ташкилотлар балансидан асосий воситаларни ҳисобдан чиқариш, шунингдек асосий воситалар ва бошқа моддий қимматликларни сотишдан тушган маблағларни тақсимлаш тартиби қонунчиликда белгиланган тартибда амалга оширилади.

Асосий воситаларни уларнинг тугатилиши сабабли ҳисобдан чиқариш тўғрисида комиссия томонидан қабул қилинган қарор натижалари «Бюджет ташкилотларида бухгалтерия ҳисоби тўғрисидаги йўриқнома»нинг 31-иловасига асосан, бюджет ташкилотларида асосий воситаларни ҳисобдан чиқариш тўғрисидаги далолатнома би-

лан (АВ-4-сон шакл, бюдж.), шу жумладан, 32-иловасига асосан бюджет ташкилотларида транспорт воситаларини ҳисобдан чиқариш тўғрисидаги далолатнома (АВ-4а-сон шакл, бюдж.) билан, кутубхонадаги мавжуд адабиётларни ҳисобдан чиқариш эса йўриқноманинг 33-иловасига мувофиқ бюджет ташкилотлари кутубхонасида мавжуд бўлган адабиётларни ҳисобдан чиқариш бўйича далолатнома (444-сон шакл) билан расмийлаштирилади.

Ушбу далолатномалар комиссия томонидан икки нусхада тузилади ва барча комиссия аъзолари томонидан имзоланади.

Биринчи нусхаси бухгалтерияга берилади, иккинчи нусхаси асосий воситалар объектларининг сақланиши учун жавобгар бўлган шахсда қолдирилиб, ҳисобдан чиқариш натижасида қолган моддий қимматликлар ёки темир-терсакни омборга топшириш ёки сотиш учун асос бўлади. Транспорт воситасини ҳисобдан чиқаришда бухгалтерияга далолатнома билан биргаликда Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг Йўл ҳаракати хавфсизлиги давлат хизмати органларида ҳисобдан чиқарилганлигини тасдиқлайдиган ҳужжат ҳам тақдим қилинади.

Ушбу далолатномалар ташкилот раҳбари (ёки унинг ўринбосари) томонидан тасдиқланмагунига қадар асосий воситаларни қисмларга бўлиш ва демонтаж қилишга йўл қўйилмайди.

Асосий воситаларни ҳисобдан чиқариш ва жойдан-жойга кўчириш операцияларининг ҳисоби 438-сон шаклдаги жамланма қайдномада (9-мемориал ордерда) олиб борилади. Жамланма қайдномага ёзув-

лар ҳар бир ҳужжат бўйича ёзилади. Бунда «Жами» устунда (тик қаторида) ёзиладиган ҳисобдан чиқарилган ва жойдан-жойга кўчирилган моддий ашёлар суммаси субсчётнинг дебет бўйича суммасига тенг бўлиши керак. Ойнинг охирида субсчёт бўйича натижалар «Бош-журнал китоби»га ёзилади.

Асосий воситаларнинг аналитик ҳисоби АВ-6-сон шаклдаги ва АВ-8-сон шаклдаги инвентар карточкаларда юритилади. Карточкалар ҳар бир инвентар объект (предмет) бўйича юритилади. Бир турдаги предметлар АВ-9-сон шаклдаги карточкаларда ҳисобга олинади.

АВ-6, АВ-8 ва АВ-9-сон шаклдаги инвентар карточкалари АВ-10-сон шаклдаги асосий воситалар ҳисоби бўйича инвентар карточкалар рўйхатида хатлашдан ўтказилади. Ушбу рўйхат бир нусхада юритилади. Ундаги ёзувлар асосий воситаларни гуруҳларга бўлиб, карточкалар очилган йилни кўрсатиб амалга оширилади. Ҳар бир гуруҳ учун тегишли миқдорда саҳифа ажратилади. Рақамлаш ҳар бир гуруҳ бўйича 1 дан бошланади.

Асосий воситалар ҳисобдан чиқарилганда ва жойдан-жойга кўчирилганда хатлаш рўйхатининг «Изоҳ» графасида мемориал ордернинг санаси (кун, ой, йил) ҳамда рақами кўрсатилади.

Инвентар карточкалар картотекаларда сақланади. Улар тегишли субсчётлар ва гуруҳлар бўйича ҳамда ўз ичида моддий жавобгар шахсларга бўлинган ҳолда жойлаштирилади.

АВ-6-сон шаклдаги инвентар карточка турар-жой иморатлар (010 субсчёт), нотурар жой иморатлар (011 субсчёт), иншоотлар (012 субсчёт), машина ва жиҳозлар (013 субсчёт), транспорт воситаларини (015 субсчёт) ҳисобга олиш учун мўлжалланган. Инвентар карточкаларни юритишдан мақсад асосий воситаларнинг барча тавсифини ва улардаги ўзгаришларни акс эттиришдан иборат.

Инвентар карточка бухгалтерияда ҳар бир алоҳида объект учун очилади ва асосий воситаларни қабул қилиш-топшириш далолатномаси, мазкур объект учун тайёрловчи заводнинг паспортлари, техник ва бошқа ҳужжатлари асосида тўлдирилади.

Асосий воситалар объектига илова қилинадиган ҳужжатларга мувофиқ инвентар карточкада объектнинг белгилари, яъни объектнинг инвентар рақами, чизмаси, лойиҳаси, модели, хили, маркаси, завод (ёки бошқа) рақами, чиқарилган (тайёрланган) санаси, қабул қилиш далолатномасининг санаси ва рақами, дастлабки (тиклаш) қиймати, харид ва қайта баҳолаш ҳужжатлари бўйича эскириши тўғрисидаги маълумотлар кўрсатилади.

Асбоб-ускуналар, приборлар, ҳисоблаш техникаси, музей қимматликлари ва бошқалар таркибида қимматбаҳо металл бор бўлса, таркибида қимматбаҳо металл бор бўлган деталлар рўйхати, паспортда кўрсатилган деталларнинг номи ва металл оғирлиги кўрсатилади.

Инвентар карточканинг орқа томонида асосий воситаларнинг келиб тушиши (объектни қабул қилиш-топшириш далолатномаси асосида), жойининг ўзгартирилиши (асосий воситалар объектининг ички жойлашиши жойини ўзгартириш юкхати асосида), объектларнинг ҳисобдан чиқарилиши (асосий воситалар объектини (автотранспорт воситаларидан ташқари) ҳисобдан чиқариш тўғрисидаги далолатнома ёки автотранспорт воситаларини ҳисобдан чиқариш тўғрисидаги далолатнома асосида асосий воситалар объектининг чиқиб кетишида ёки ҳисобдан чиқарилишида) тўғрисидаги маълумотлар, объектнинг ўзига хос қисқача тавсифи, уни ташкил қилувчи предметлар рўйхати ва унинг асосий сифат ҳамда миқдор кўрсаткичлари, шунингдек далолатномалар ва илова қилинадиган техник ҳужжатлар маълумотлари асосида энг керакли тақаб қурилган бинолари, мосламалари ва жиҳозлари келтирилади.

**Асосий воситалар ҳисоби бўйича
инвентарь карточкалар рўйхати**

АВ-10-сон шакл

й. дан

_____

й. гача

_____

Ташкилотнинг номи _____

Гуруҳнинг номи _____

Карточка рақами	Инвентарь рақами	Объектнинг номланиши	Ҳисобдан чиқариш бўйича қайд	
			Сана	Ҳужжат рақами ва номи
1	2	3	4	5

АВ-8-сон шакл инвентар карточка бошқа асосий воситаларни (019 субсчёт) ҳисобга олиш учун хизмат қилади.

Карточка қабул қилиш далолатномалари асосида (харид қилиш ҳужжатлари бўйича) очилади ва унда бошқа асосий воситалар, жумладан ҳайвонларнинг ёши, ранги (туси), тамғаси, оти ва ҳ.к. кўрсатилган ҳолда ўзига хос тавсифи келтирилади.

Кўп йиллик ўсимликлар тури, ўтқазилган бирликлар сони ва майдони кўрсатилган ҳолда инвентар объектлари бўйича ҳисобга олинади.

АВ-9-сон шаклдаги инвентар карточка айнан бир хил ишлаб чиқариш аҳамиятига, техник тавсифга эга бўлган асосий воситалар объектларининг бир хил гуруҳлари: кутубхона фондлари ва саҳнага қўйиш воситаларини ҳисобга олиш учун мўлжалланган. Карточкадаги ёзувлар миқдор ва сумма ифодасида ёзиб борилади.

Инвентар карточка асосий воситалар объектлари гуруҳларини қабул қилиш-топшириш далолатномаси, асосий воситалар объектларининг ички жойлашиш жойини ўзгартириш юкхати асосида очилади

ва ҳар бир моддий жавобгар шахс бўйича юритилади. Объектларни ҳисобдан чиқариш ҳисобдан чиқариш тўғрисидаги далолатнома асосида амалга оширилади.

Кутубхона фондлари учун битта инвентар карточка очилади. Унда ҳисоб умумий қиймати бўйича фақат пул ифодасида юритилади.

Саҳнага қўйиш воситалари ҳисоби сони ва объектларнинг қиймати бўйича инвентар карточкаларда юритилади.

«Асосий воситалар» счётининг (01) дебет томонида асосий воситаларнинг кирими (дастлабки қийматининг ошиши), кредит томонида эса асосий воситаларнинг ҳисобдан чиқарилиши (дастлабки қийматининг камайиши) акс эттирилади.

Сотиб олинган асосий воситаларнинг қиймати (сотиб олиш нархи, шунингдек, етказиб бериш ва бошқа қўшимча харажатлар) ҳисобда (072) «Асосий воситаларга бошқа харажатлар» субсчётининг дебетига ва (15) «Турли дебитор ва кредиторлар билан ҳисоб-китоблар» ва бошқа счётларнинг тегишли субсчётлари кредитига ёзилади. Асосий воситанинг дастлабки қиймати

бўйича кирим қилиниши эса (01) «Асосий воситалар» счётининг тегишли субсчётлари дебетига ва (072) «Асосий воситаларга бошқа харажатлар» субсчётининг кредитига ёзилади.

Бошқа юридик ва жисмоний шахслардан беғараз олинган асосий воситалар бухгалтерия ҳисобига кирим қилиш вақтида белгиланган тартибда аниқланган жорий бозор қиймати бўйича (072) «Асосий воситаларга бошқа харажатлар» субсчётининг дебетига ва (262) «Бюджет ташкилотини ривожлантириш жамғармаси маблағлари бўйича даромадлар» субсчётининг кредитига ёзилади. Агарда, ушбу асосий восита бўйича етказиб бериш ва ишчи ҳолатга келтириш билан боғлиқ бошқа харажатлар амалга оширилса, у ҳолда ушбу харажатлар мазкур асосий воситанинг дастлабки қийматини оширади ва ҳисобда (072) «Асосий воситаларга бошқа харажатлар» субсчётининг дебетига ва амалга оширилган операциянинг мазмунидан келиб чиққан ҳолда (15) «Турли дебитор ва кредиторлар билан ҳисоб-китоблар» ёки бошқа тегишли счётларнинг субсчётлари кредитига ёзилади. Асосий воситанинг дастлабки қиймати бўйича кирим қилиниши (01) «Асосий воситалар» счётининг тегишли субсчётлари дебетига ва (072) «Асосий воситаларга бошқа харажатлар» субсчётининг кредитига ёзилади.

Ташкилотнинг ўзи томонидан, шунингдек, пудрат шартномасига асосан қурилган асосий восита объектларининг кирим қилиниши (01) «Асосий воситалар» счётининг тегишли субсчётлари дебетига ва (071) «Тугалланмаган қурилиш» субсчётининг кредитига акс эттирилади.

Тугатилиши муносабати билан асосий воситаларнинг дастлабки (тикланиш) қийматининг ҳисобдан чиқарилиши (01) счётининг тегишли субсчётлари кредитига, қолдиқ қийматининг ҳисобдан чиқарилиши асосий воситанинг кирим қилиш манбасидан келиб чиққан ҳолда ҳақиқий харажатларни ҳисобга олувчи (231), (241),

(251), (261) ёки (271) субсчётларнинг дебетига, ҳисобланган эскириш суммасининг ҳисобдан чиқарилиши эса (02) счётининг тегишли субсчётлари дебетига ёзиш йўли билан акс эттирилади.

Асосий воситаларнинг тугатилиши муносабати билан кейинчалик фойдаланишга яроқли бўлган товар-моддий заҳираларнинг кирим қилиниши товар-моддий заҳираларни ҳисобга олувчи субсчётларнинг дебетига ва товар-моддий заҳиралар суммасини мазкур асосий воситанинг қолдиқ қиймати доирасида (231), (241), (251), (261) ёки (271) субсчётларнинг кредитига (уни кирим қилиш манбасидан келиб чиққан ҳолда), қолдиқ қийматидан ошган сумма эса (272) «Бошқа бюджетдан ташқари даромадлар» субсчётининг кредитига акс эттирилади.

Ташкилотларда асосий воситаларнинг сотилиши ҳисобда қуйидагича акс эттирилади:

1) бино ва иншоотлар (чет элда жойлашганларидан ташқари):

асосий воситаларнинг дастлабки (тикланиш) қийматининг ҳисобдан чиқарилиши (01) счётининг тегишли субсчётлари кредитига, қолдиқ қийматининг ҳисобдан чиқарилиши асосий воситанинг кирим қилиш манбасидан келиб чиққан ҳолда ҳақиқий харажатларни ҳисобга олувчи (231), (241), (251), (261) ёки (271) субсчётларнинг дебетига, ҳисобланган эскириш суммасининг ҳисобдан чиқарилиши эса (02) счётининг тегишли субсчётлари дебетига ёзиш йўли билан акс эттирилади;

2) қолган асосий воситалар (чет элда жойлашганларидан ташқари):

дастлабки (тикланиш) қийматининг ҳисобдан чиқарилиши (01) счётининг тегишли субсчётлари кредитига ва (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсчётининг дебетига, ҳисобланган эскириш суммасининг ҳисобдан чиқарилиши эса (02) счётининг тегишли субсчётлари дебетига ва (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсчётининг кредитига акс эттирилади (1-мисол;

1-мисол.

	Дебет	Кредит	Сумма
1. Агар асосий восита (мисол учун 40.0 млн. сўмлик нотурар жой иморати) 100% эскирган бўлса	021	011	40.0 млн. сўм
2. Агар бюджет маблағи ҳисобидан олинган асосий восита (мисол учун 40.0 млн. нотурар жой иморати қисман 10% (40.0*10%=4.0 млн.сўм) эскирган бўлса	021	011	4.0 млн. сўм
2а. Бир вақтнинг ўзида қолган (90%) суммасига	231	011	36.0 млн. сўм
3. Ушбу асосий воситани сотишга қарор қилинди (36.0 млн. сўм)	201	160	36.0 млн. сўм
4. Асосий восита сотилишга чиқарилди (36.0 млн сўм)	159	201	36.0 млн. сўм
5. Асосий восита сотилишидан маблағлар тушганда	112	159	36.0 млн. сўм
6. Асосий восита сотилишидан тушган маблағлар давлат бюджетига ўтказиб берилганда	160	112	36.0 млн. сўм

асосий воситаларни сотиш қиймати (15) сўмнинг тегишли субсўмлари дебетида ва (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсўмларнинг кредитида, бир вақтнинг ўзида тегишли бюджет даромадига ҳисобланган сумма (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсўмларнинг дебетида ва (160) «Бюджетга тўловлар бўйича бюджет билан ҳисоб-китоблар» субсўмларнинг кредитида акс эттирилади;

пул маблағларининг келиб тушиши (15) сўмнинг тегишли субсўмларининг кредитида ва (113) «Бошқа бюджетдан ташқари маблағлар» субсўмларнинг дебетида, бюджетга ҳисобланган суммаларнинг ўтказиб берилиши эса (113) «Бошқа бюджетдан ташқари маблағлар» субсўмларнинг кредитида ва (160) «Бюджетга тўловлар бўйича бюджет билан ҳисоб-китоблар» субсўмларнинг дебетида акс эттирилади;

асосий воситаларнинг сотилишидан кўрилган ижобий молиявий натижа (даромад) (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсўмларнинг дебетида ва (272) «Бошқа бюджетдан ташқари даромадлар» субсўмларнинг кредитида, салбий молиявий натижа (зарар) эса асосий воситанинг кирим қилиш манбасидан келиб чиққан ҳолда ҳақиқий харажатларни ҳисобга олувчи (231), (241), (251), (261) ёки (271) субсўмларнинг дебетида ва (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар ре-

ализацияси» субсўмларнинг кредитида акс эттирилади;

3) чет элда жойлашган ташкилотларнинг асосий воситалари (бино ва иншоотлардан ташқари):

дастлабки (тикланиш) қийматининг ҳисобдан чиқарилиши (01) сўмнинг тегишли субсўмлари кредитида ва (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсўмларнинг дебетида, ҳисобланган эскириш суммасининг ҳисобдан чиқарилиши эса (02) сўмнинг тегишли субсўмлари дебетида ва (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсўмларнинг кредитида акс эттирилади;

асосий воситаларни сотиш қиймати (15) сўмнинг тегишли субсўмлари дебетида ва (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсўмларнинг кредитида акс эттирилади;

пул маблағларининг келиб тушиши (15) сўмнинг тегишли субсўмларининг кредитида ва (113) «Бошқа бюджетдан ташқари маблағлар» субсўмларнинг дебетида акс эттирилади;

асосий воситаларни сотиш натижалари бўйича ижобий молиявий натижа (даромад) (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсўмларнинг дебетида ва (272) «Бошқа бюджетдан ташқари даромадлар» субсўмларнинг кредитида, салбий молиявий натижа (зарар) эса асосий воситани кирим қилиш манбасидан келиб чиққан

ҳолда ҳақиқий харажатларни ҳисобга олувчи (231), (241), (251), (261) ёки (271) субсчётларнинг дебетида ва (201) «Асосий воситалар ва бошқа активлар реализацияси» субсчётининг кредитида акс эттирилади.

Ташкилотлар томонидан асосий воситалар беғараз берилганда унинг дастлабки (тикланиш) қийматининг ҳисобдан чиқарилиши (01) счётнинг тегишли субсчётлари кредитида, қолдиқ қийматининг ҳисобдан чиқарилиши кирим қилиш манбасидан келиб чиққан ҳолда ҳақиқий харажатларни ҳисобга олувчи (231), (241), (251), (261) ёки (271) субсчётларнинг дебетида, ҳисобланган эскириш суммасининг ҳисобдан чиқарилиши эса (02) счётнинг тегишли субсчётлари дебетида акс эттирилади.

Инвентаризация жараёнида аниқланган ҳисобга олинмаган асосий воситалар, ортиқча чиқиш аниқланган санадаги айнан шунга ўхшаш асосий воситаларнинг бозор қиймати бўйича уларнинг ҳақиқий аҳволини ҳисобга олган ҳолда баҳоланади (ортиқча чиқиш сабаблари ва айбдор шахслар кейинчалик аниқланади), белгиланган тартибда ташкилот ҳисобига қабул қилинади ҳамда бухгалтерия ҳисобида (01) «Асосий воситалар» счётининг тегишли субсчётлари дебетида ва (273) «Инвентаризация натижасида ортиқча чиққан мол-мулклар» субсчётининг кредитида акс эттирилади.

Инвентаризация натижасида аниқланган камомаднинг аниқ айбдори топилмаган ёки моддий-жавобгар шахслардан ундириб олиш имкони бўлмаган ҳолларда, кам чиққан асосий воситаларнинг ҳисобдан чиқарилишидан кўрилган зарар ташкилот ҳисобига олиб борилади ва бухгалтерия ҳисобида унинг дастлабки (тикланиш) қийматининг ҳисобдан чиқарилиши 01 счётнинг тегишли субсчётлари кредитида, қолдиқ қийматининг ҳисобдан чиқарилиши кирим қилиш манбасидан келиб чиққан ҳолда ҳақиқий харажатларни ҳисобга олувчи (231), (241), (251), (261) ёки (271) субсчётларнинг дебетида, ҳисобланган эскириш

суммасининг ҳисобдан чиқарилиши эса (02) счётнинг тегишли субсчётлари дебетида акс эттирилади.

Моддий жавобгар шахс (ёки бошқа ҳодим) айбдор деб тан олинган ва агарда асосий восита бюджет маблағлари ҳисобидан харид қилинган бўлса ёки харид қилинган манбасини аниқлашнинг имкони бўлмаса, айбдор шахсдан ундириладиган сумма қонунчиликда белгиланган тартибда тегишли бюджет даромадига ўтказиб берилади ва бухгалтерия ҳисобида қуйидагича акс эттирилади:

кам чиққан асосий воситанинг дастлабки (тикланиш) қийматининг ҳисобдан чиқарилиши (01) счётнинг тегишли субсчётлари кредитида, қолдиқ қийматининг ҳисобдан чиқарилиши кирим қилиш манбасидан келиб чиққан ҳолда ҳақиқий харажатларни ҳисобга олувчи (231), (241), (251), (261) ёки (271) субсчётларнинг дебетида, ҳисобланган эскириш суммасининг ҳисобдан чиқарилиши эса (02) счётнинг тегишли субсчётлари дебетида акс эттирилади;

айбдор шахсдан ундириладиган сумманинг бюджет даромадларига ҳисобланиши (170) «Камомадларга доир ҳисоб-китоблар» субсчётининг дебетида ва (160) «Бюджетга тўловлар бўйича бюджет билан ҳисоб-китоблар» субсчётининг кредитида;

айбдор шахс томонидан ташкилот кассасига камомад суммасининг тўланиши (120) «Миллий валютадаги нақд пул маблағлари» субсчётининг дебетида ва (170) «Камомадларга доир ҳисоб-китоблар» субсчётининг кредитида;

камомад суммасининг ҳисобвараққа кирим қилиниши (113) «Бошқа бюджетдан ташқари маблағлар» субсчётининг дебетида ва (120) «Миллий валютадаги нақд пул маблағлари» субсчётининг кредитида;

маблағларнинг бюджет даромадига ўтказиб берилиши (160) «Бюджетга тўловлар бўйича бюджет билан ҳисоб-китоблар» субсчётининг дебетида ва (113) «Бошқа

2-мисол.

	Дебет	Кредит	Сумма
1. Бюджет маблағи ҳисобидан олинган асосий восита (мисол учун 24.0 млн. сўмлик енгил автомашина, қисман 70% ($24.0 \cdot 70\% = 16.8$ млн. сўм) эскирган бўлиб инвентаризация натижасида кам чиққани аниқланди	025	015	16.8 млн. сўм
2. Бир вақтнинг ўзида қолган (30%) суммасига	231	015	7.2 млн. сўм
3. Ушбу асосий восита айбдор шахсдан ундирилиши ва ушбу сумманинг бюджет даромадларига ҳисобланиши	170	160	24.0 млн. сўм
4. Айбдор шахс томонидан ташкилот кассасига камомад суммасининг тўланиши	120	170	24.0 млн. сўм
5. Айбдор шахс томонидан ташкилот кассасига тўлаган камомад суммаси ҳисобвараққа кирим қилиниши	112	120	24.0 млн. сўм
6. Маблағларнинг бюджет даромадига ўтказиб берилиши	160	112	24.0 млн. сўм

бюджетдан ташқари маблағлар» субсчётининг кредитида акс эттирилади (2-мисол).

Моддий жавобгар шахс (ёки бошқа ходим) айбдор деб тан олинган ҳолда (агарда асосий восита бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан харид қилинган бўлса), айбдор шахсдан ундириладиган сумма ташкилотнинг бюджетдан ташқари маблағлар бўйича ҳисобварағига кирим қилинади ва бухгалтерия ҳисобида қуйидагича акс эттирилади:

кам чиққан асосий воситанинг дастлабки (тикланиш) қийматининг ҳисобдан чиқарилиши (01) счётининг тегишли субсчётлари кредитида, қолдиқ қийматининг ҳисобдан чиқарилиши (170) «Камомадларга доир ҳисоб-китоблар» субсчётининг дебетида, ҳисобланган эскириш суммасининг ҳисобдан чиқарилиши эса (02) счётининг тегишли субсчётлари дебетида акс эттирилади. Агарда мазкур асосий воситанинг қолдиқ қиймати ва моддий жавобгар шахс ҳисобига олиб борилган сумма ўртасида фарқ мавжуд бўлса, ушбу фарқ (170) субсчётининг дебетида (ёки кредитида) ва (272) «Бошқа бюджетдан ташқари даромадлар» субсчётининг кредитида (ёки асосий воситанинг кирим қилиш манбасидан келиб чиққан ҳолда ҳақиқий харажатларни ҳисобга олувчи (231), (241), (251), (261) ёки (271) субсчётларнинг дебетида) акс эттирилади;

айбдор шахс томонидан камомад суммасининг тўланиши тегишли пул маблағларини ҳисобга олувчи субсчётларнинг дебетида ва (170) субсчётининг кредитида акс эттирилади.

Агарда асосий восита бюджет ва бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобига сотиб олинган бўлса, айбдор шахсдан ундириладиган сумма асосий восита қийматидаги бюджет ва бюджетдан ташқари маблағларнинг улушига мос равишда тақсимланиб, маблағнинг тегишли қисми бюджет даромадига ўтказиб берилади, қолган қисми ташкилотнинг бюджетдан ташқари маблағлар бўйича ҳисобварағига кирим қилинади.

Ушбу маблағлар тўлиғича ташкилотнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлашга сарфланади.

Агарда аниқланган камомад ўрнига моддий жавобгар шахснинг ташкилот ихтиёрига берган асосий воситаси камомад чиққан асосий восита қийматига тенг ёки ундан кам бўлса, ушбу асосий восита белгиланган тартибда бозор қийматида кирим қилинади, етишмайдиган қисми эса моддий жавобгар шахс томонидан пул маблағларини киритиш билан қопланади ва бухгалтерия ҳисобида мазкур Йўриқномада белгиланган тартибда акс эттирилади.

Асосий воситаларнинг чет эл валютаси ҳисобига сотиб олинишида сотиб олинаётган асосий воситаларнинг қиймати операция содир этилган (божхона юк декларация-

сини тўлдириш ёки етказиб берилганлигини тасдиқловчи тегишли ҳужжатлар расмийлаштирилган) санадаги Ўзбекистон Республикаси Марказий банки курси бўйича чет эл валютасини сўмга ҳисоблаб ўтказиш йўли билан белгиланади.

Ташкилотлар томонидан вақтинча фойдаланилмаётган биноларни ва давлатнинг бошқа мол-мулкларини бошқа ташкилотларга ижарага бериш, шунингдек, ижарадан

тушган маблағларни ҳисобда акс эттириш қонунчиликка мувофиқ тартибга солинади.

Ижарага берилган асосий воситалар ижарага берувчи ташкилотларда балансдан (ҳисобдан) чиқарилмайди, ижарага олувчиларда эса мазкур асосий воситалар 01 «Ижарага олинган асосий воситалар» номили балансдан ташқари сўмда ҳисобга олинади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг 1996 йил 30 августдаги «Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида»ги 279-И-сонли қонуни.
2. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг 2010 йил 17 декабрдаги 105-сонли буйруғи билан тасдиқланган ва Адлия вазирлигида 2010 йил 22 декабрда 2169-тартиб рақам билан рўйхатдан ўтказилган «Бюджет ташкилотларида бухгалтерия ҳисоби тўғрисида»ги Йўриқнома.
3. Ўзбекистон Республикаси Макроиқтисодиёт ва статистика вазирлиги, Молия вазирлиги, Давлат солиқ қўмитасининг 2002 йил 29 октябрдаги 4-, 129-, 2002-86-сонли қарорлари билан тасдиқланган (Адлия вазирлигида 2002 йил 4 декабрда 1192-рақам билан рўйхатдан ўтказилган) «1 январь ҳолати бўйича асосий фондларни ҳар йиллик қайта баҳолашни ўтказиш тартиби тўғрисида»ги Низом.
4. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги ва Давлат архитектура ва қурилиш қўмитасининг 2013 йил 29 ноябрдаги 68-, 38-, 4-сонли қарорлари билан тасдиқланган (Адлия вазирлиги томонидан 2013 йил 19 декабрда 2538-рақам билан рўйхатдан ўтказилган) «Бюджет ташкилотларининг асосий воситаларининг эскиришини аниқлаш ва бухгалтерия ҳисобида акс эттириш тартиби тўғрисида»ги Низом.
5. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирининг 2011 йил 27 августдаги 57-сонли буйруғи билан тасдиқланган, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2270-тартиб рақам билан 2011 йил 27 сентябрда рўйхатдан ўтказилган «Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетидан маблағ билан таъминланадиган ташкилотларнинг даврий молиявий ҳисоботларини тузиш, тасдиқлаш ҳамда тақдим қилиш бўйича» қоидалар.